

ÎN VIE LA NEGRUPUNTE RĂZBOI, MEMORIE, FOLCLOR

Lucian-Valeriu LEFTER*

Abstract

On the occasion of the centenary of King Ferdinand and Queen Mary's coronation in Alba-Iulia, on October, 15, 1922, following the Great Union of 1918 which placed Romania within the borders of nowadays (except for Bessarabia and Northern Bukovina, provinces lost in 1944), we are bringing to light the testimonies of those who participated during the First World War in the battles of Mărășești and Oituz, in the summer of 1917, recorded and preserved in the folklore archive. At the same time, the impact of the war on the collective consciousness determined the creation of songs which evoke war stories. The soldier's song, known as "The song of the one dying on the front", which evokes the soldier who fought both in the Balkans, in 1877, and in the Carpathians, in 1916, represents the leitmotif of these lament songs, folk and erudite creations with powerful patriotic accents. The most popular songs of the kind date back to the First World War. The battles of the Second World War were evoked in folk songs, such as the battles on the Dniester, of Odessa or Stalingrad, but failed to be published and were subject to the ideological censorship of the Communist regime, still being preserved in the collections and the recordings of the folklore archive.

Keywords: First World War, oral history, battles of Mărășești, war songs.

Cuvinte-cheie: Primul Război Mondial, istorie orală, luptele de la Mărășești, cântece de război.

În istoriografie, bătălia de la Mărășești este considerată cea mai mare de pe frontul românesc în timpul Primului Război Mondial, fiind desfășurată vreme de 14 zile, între 24 iulie/6 august – 6/19 august 1917, rezultat al puternicei ofensive a celor 12 divizii germano-austro-ungare conduse de generalul August von Mackensen, pentru scoaterea României din război. Armata Română, în colaborare cu câteva divizii rusești, condusă inițial de generalul Constantin Christescu, apoi de Eremia Grigorescu, a dus cele mai grele lupte pe platoul Muncelului (2/15 – 5/18 august 1917) și lângă pădurea de la Răzoare (6/19 august 1917), unde a căzut întreaga companie de mitraliere a căpitanului Grigore Ignat, în lupta

* Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Vaslui – România.

pentru apărarea cotei 100. Românii au pierdut 450 de ofițeri și 21.000 de soldați, morți, răniți și dispăruți, dintre care doar la Răzoare 114 ofițeri și 4800 de soldați, din diviziile 9, 10 și 13. Cel mai primejdios sector al frontului a fost în satul Mărășești, supus unui bombardament puternic, reperatele luptelor au fost fabrica de zahăr și viile lui Negropontes, cu lanurile de porumb netăiate, care au permis militarilor germani să se strecoare peste liniile de apărare românești.

La acea vreme, Mărășești era „un sat cu case mici, ascunse printre copaci. În marginea satului, trei clădiri mai mari: o gară, o fabrică și un castel”¹, care era casa lui George Ulise Negropontes². De atunci, Mărășești devine însă „simbolul mândriei și dorului de neatârnare al unei țări întregi, iar numele lui, purtat de ecoul tunurilor, străbătea acum lumea ca imnul eroic al vitejiei românești”³. Linia frontului căpătase forma unui unghi obtuz, între înălțimile Muncelului, în Munții Vrancei, și Valea Siretului, apoi de la Cosmești de-a lungul Siretului.

Și momentul bătăliei din satul Doaga, din 7 august 1917, a rămas între cele care au marcat amintirea foștilor luptători, acolo confruntându-se militarii Diviziei 76 germane cu cei ai Regimentului românesc 32 Mircea. În acea zi, căldura era înăbușitoare, iar „razele soarelui de august dogoresc pe luptători. Șiroaie de sudoare brăzdează fețele înnegrite. Gazele lacrimogene orbesc vederea și îneacă respirația. Soldații români leapădă bluzele și azvârlă căștile de metal. În cămăși, cu mânecile suflecate și cu capetele goale, ei se reped la contraatacurile cu baioneta. Germanii rămân surprinși la neașteptata apariție: veterani, care au luptat în colonii, lămuresc pe camarazi că au fost atacați de soldați africani...”⁴ În luptele de după-amiază, Regimentul 8 Buzău și un batalion al Regimentului 3 Vânători au suferit pierderi semnificative în confruntarea cu Divizia 216 germană, iar seara, pe întuneric, românii au fost luați prin surprindere de o coloană germană care s-a apropiat nevăzută printr-un câmp de porumb,

¹ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. II. Text ales și stabilit de Constantin Kirițescu, Mircea N. Popa și Lucia Popa. Prefață și note de Mircea N. Popa, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 120.

² George Ulise Negropontes (1871-1945), mare proprietar funciar, pe moșia căruia, la Mărășești, mai ales în vie, s-au dus cele mai grele lupte în vara anului 1917; primar al localității Mărășești, în 1920 a dăruit terenul pe care s-a construit Mausoleul, finalizat în 1938, unde mai târziu au fost adăpostite osemintele soldaților morți în lupte, printre care și cei care fuseseră înmormântați în via sa.

³ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 120-121.

⁴ *Ibidem*, p. 92.

urmând o „luptă sălbatică, corp la corp”⁵. Între acei luptători s-a aflat și Vasile Bratu, din Barcea, județul Galați, care mai trăia în 1977, la cei 92 de ani povestind cele întâmplate acolo.

În a treia bătălie de la Oituz (26 iulie/8 august – 9/22 august 1917), contraofensiva germano-austro-ungară a urmărit străpungerea munților și a frontului pe Valea Trotușului, cele mai dramatice lupte fiind duse la Cireșoaia (30 iulie/12 august 1917), și pe dealul Coșna (7/20 – 9/22 august 1917). Un moment al acestor lupte a rămas întipărit în memoria lui Iancu Mazilu, din Hălăucești, județul Iași, care avea 92 de ani în 1979, atunci când povestea grozăviile trăite pe front.

Și în acest caz, al cântecelor de cătănie și război, „poezia populară e cunoscută sau e și culeasă din propria ei circulație orală colectivă, în timp ce, într-o oarecare măsură, această lirică ostășească postbelică e cunoscută direct sau indirect chiar de la autorii ei fie pe cale orală, fie pe calea manuscriselor acestor autori”; deși nu este anonimă, „ca și cea cultă, orice poezie populară, la originea ei, a avut un singur autor. Dacă acea poezie a devenit populară, aceasta nu se datorește faptului că autorul ei a rămas necunoscut, ci faptului că ea a fost însușită de colectivitate”, pentru că o poezie este populară „de vreme ce exprimă un sentiment ce poate fi al oricui”⁶.

În mod concret, fie că era vorba despre Regimentul 2 Roșiori, ori despre Regimentul 3 Vânători, acestea au întruchipat în folclor simbolul ostașului român. Intrarea României în Marele Război, în noaptea de 14/27 spre 15/28 august, este legată de sărbătoarea „Sântămăria Mare”, percepută ca un moment simbolic în lumea satului, consecință a declarației de război contra Austro-Ungariei decisă în Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916. Momente și personaje din Primul Război Mondial au marcat mentalitatea publică: intrarea României în război („De Sântămăria Mare/ S-o stârnit mobilizare”), luptele din Transilvania („Urcă trenul spre Ardeal”, „Pe drumul de la Orhie”, „Cât îi Horeiul de mare”). Momentul ocupării Budapestei, în 1919, pentru înlăturarea guvernului lui Bela Kun, a fost surprins în versuri de cântec („Lungă-i lată Dunărea”). Imaginea luminoasă este întruchipată de Regina Maria, „blânda doamnă a țării”, care a rămas în folclor asemuită „zânei din povești”, reprezentată ca o protectoare a ostașilor, deși versurile cântecului amintesc pe bătrâna regină Elisabeta.

⁵ *Ibidem*, p. 93.

⁶ *Ibidem*, p. 225-226.

Și luptele purtate în podgoria lui Negropontes, la Mărășești, au fost reflectate în cântecele populare⁷ închinat Marelui Război, precum în cel înregistrat la Tunsești – Bogdănița, județul Vaslui, în 1975⁸:

„Într-o zi de sărbătoare	Și-am luptat cu sânge rece
La Sântămăria Mare	Luptele din Mărășești,
S-o stârnit mobilizare/ .../	Luptele cele mai grele
Tocmai de Vinerea Mare (sic!),	Luptele din Mărășești.
Vine ordin de plecare.	În vie la Negruponte
La vagoane ne-a mbarcat,	Mergea sângele ca gărla,
La Bârlad ne-a debarcat.	Dar pădurea din Mărășești
Acolo când am ajuns	Rătează de ghiulele,
Și pe loc ne-a refăcut,	De ghiulele ungurești.
Iar pe front când ne-a băgat	Vine gloanțele ca ploaia
Tocmai linia întâi.	Și ghiulele cu droaia”.

Sau despre luptele de la Cireșoaia, pe frontul de la Oituz, în cântecul înregistrat la Fântânele – Focuri, județul Iași, în 1979⁹, de la un fost soldat, care-l auzise însă în vremea Celui de-al Doilea Război Mondial, în campania de peste Nistru, în 1941, versurile cântecului adaptându-se epocii:

„La Cireșoaia	Ce se duc la București.
Curg cartușele ca ploaia	Lăsați case dărâmate,
Și obuzele ca vântu’	Fete mari nemăritate.
De se zguduia pământu’.	Și a trimis Regina carte
Ia uită-te mai la vale	Să nu se poarte rochii albe.
Cum trec cârduri de cocoare.	Să se poarte numai negre
Acele nu sunt cocoare	Că-i țara plină de jăle,
Acele sunt avioane,	Nici în degețel inele
Avioane rusești	Că-i țara plină de jăle”.

⁷ Din păcate, textele poetice culese de pe teren sunt piese folclorice corupte, iar unul (cel de la Isăia – Răducăneni) este o creație de autor.

⁸ Fonoteca Arhivei de Folclor „Vasile Adăscăliței” (Fonoteca AFVA), banda 61, inf. Ion Ciuraru – 80 de ani, înreg. Silvia Chiper, 28 aprilie 1975; alte variante: „La vie la Negruponte/ Unde-a fost luptele crunte”, banda 72, inf. Ion Iordache – 73 de ani, Negriștea, județul Vrancea, înreg. Silvia Chiper, decembrie 1975; „Luptele la Mărășești/ Ți-era groază să privești”, banda 13, inf. Pavel Drăgușanu – 84 de ani, Odaia Bursucani, județul Vaslui, înreg. Donița Munteanu, 1972; ș.a.

⁹ Idem, banda 279, inf. Costache Luchian – 79 de ani, înreg. Teodor Moraru, 24 noiembrie 1979.

Cântecul soldatului, roșior¹⁰ sau vânător, cunoscut drept „Cântecul aceluia ce moare pe front”¹¹, ce evocă pe ostașul care a luptat atât în Balcani, la 1877, cât și în Carpați, la 1916, reprezintă laitmotivul acestor cântece de jale, creații folclorice și livrești cu puternice accente patriotice. Cele mai cunoscute cântece de acest fel sunt din vremea Primului Război Mondial¹².

Și luptele Celui de-al Doilea Război Mondial au fost evocate în cântece populare, precum luptele de pe Nistru, de la Odesa, din Crimeea sau de la Stalingrad; acestea au rămas în afara circuitului publicistic, fiind supuse cenzurii ideologice a regimului comunist, însă au fost păstrate în culegerile și înregistrările arhivei de folclor¹³. Între acestea se află și plugușoare sau urături de Anul Nou, care evocă războiul în versuri asemănătoare cântecelor¹⁴.

Acum, la împlinirea unui secol de la Încoronarea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria la Alba-Iulia, realizată la 15 octombrie 1922, se cuvine să ne reamintim de cei care au luptat și căzut în Marele Război (1916-1919), datorită cărora România se află în hotarele de astăzi.

¹⁰ Idem, „Măi soldate roșior” sau Cântecul Roșiorului, banda 229, inf. Vasile Radu, Iana, județul Vaslui, înreg. Silvia și Dan Răvaru, 18 august 1977; „Soldat de la roșiori”, banda 171, inf. Zoița Obreja – 57 de ani, Ruși – Puiești, județul Vaslui, înreg. Dan și Silvia Răvaru, 3 mai 1977; ș.a.

¹¹ Constantin Răileanu, *Drame și traume ale Marelui Război în memoria sonore românești*, în „Revista Bibliotecii Academiei Române”, an 3, nr. 1, 2018, p. 130; studiul are în vedere un caiet de cântece culese de Maria Răileanu, în anii 1976-1996, în satul Chișcăreni, județul Iași.

¹² Vezi, de pildă, C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară*, I, *Cântece și descântece ale poporului*. Cu 50 arii populare. Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb. Studiu introductiv de Dan Simonescu, București, Editura Minerva, 1986, p. 430-450.

¹³ Fonoteca AFVA: „Nistrule, pe malul tău/ Crește iarbă și dudău” și „Floricea flori mașcat/ Toți tinerii vin din sat”, banda 70, inf. Tudora Ifrim – 59 de ani, Puiești, județul Vaslui, înreg. Silvia și Dan Răvaru, 1976; „Toți băiații vin în sat/ De la Don și Stalingrad” și „Munții ’nalții din Crimeea/ Curgeau gloanțele ca ploaia”, banda 93, inf. Artemisia Horga – 41 de ani, Berchișești, județul Suceava, înreg. Lucia Berdan, Vasile Tataru, 27 iulie 1969; „Foaie verde măr dostat/ Toți băieții vin în sat”, banda 15, Viișoara – Alexandru cel Bun, județul Neamț, înreg. Vasile Adăscăliței, Lina Bratu, Adriana Răileanu, 6 august 1968; ș.a.

¹⁴ Idem, banda 51, inf. Ion Spiridon – 55 de ani, Copalău, județul Botoșani, înreg. Cornel Ninu, Maria Iftinuț, 13 septembrie 1968; banda 53, inf. Elena Butnaru – 10 ani, Cârniceni – Țigănași, județul Iași, înreg. Mircea Fotea ș.a., 1 noiembrie 1973; banda 141, inf. Nicu Gh. Dumitru – 38 de ani, Hărmănești, județul Iași, înreg. Dumitru Atanasiu, Rodica Șuiu, Elena Simionovici, 28 decembrie 1967; ș.a.

ANEXE

Băieți, luptați pân' ați muri toți...**Text cules din comuna Barcea, județul Galați¹⁵**

Am fost iute din cale-afară. Am zburat, când au intrat nemții pe pod, la Mărășești. Au ajuns la jumătatea podului și când a strigat generalul Grigoriu¹⁶ din gară, la Cozmești: Băieți, luptați pân' ați muri toți, că dacă scăpăm nemții pe pod, nu mai este România! (...)

Era [Regimentul] 3 Vânători la baie, și-a ieșit cu centurionul pe ei și sacul cu cartușe în gât, baina¹⁷ pusă, și-n piele cum i-a făcut mă-sa, cum a ieșit de la baie. Și-o grupă trăgea, una înainta. Erau, pe cât era podul de lat, erau patru grupe. O grupă trăgea, una nu, o grupă iar trăgea și una nu. Când ceea grupă făcea asaltul, cealaltă grupă iar făcea asaltul ... Și-am avut zile, și-am scăpat. Da' așa, iute! Că nu dacă ai făcut asaltul, te scoli și mergi oleacă! Când ai sărit, jap cu burta de pământ, jap, jap, puteai să faci, o sută de arme n-aveau timp să te ia la ochi! Când era purcoiul de nemți de trei metri, și la noi tot așa, morți, unul peste altul, săreau și fugeau. Cică mai erau morți! Da' mai era de vorbit? Păi au murit trei părți și a rămas o parte! Este dat în toate cărțile, că lupta de la Mărășești... Este făcută acolo mănăstire¹⁸, unde sânt oasele eroilor! Toți acolo! Iacă-tă! Pământul acela-i stropit cu sânge de român! Da! N-a mai fost luptă de aceea, de când lumea și pământul! Se va cufunda pământul și luptă de asta nu mai este ca acolo. Să ajungi mata la baina? ... Mergeai și băgai baina-n om! Nu mai aveai cum! Și-n pielea goală! Nu mai aveai haine pe tine. Cum ai ieșit de la baie! ... Ea [armata germană] a venit pe șapte linii. Ea a avut 13 divizii de nemți și noi, de români, numai trei divizii. Și nu ne-a putut rupe frontul. Atâta de pericol ce-a fost! ... Am luptat tare, luptă ca aceea n-a mai fost!

¹⁵ Idem, banda 163, inf. Vasile Bratu – 92 de ani, Barcea, județul Galați, înreg. Mariana Brăescu, 19 februarie 1977.

¹⁶ Eremia Grigorescu (1863-1919), general al Armatei Române, comandant al Diviziei 15 Infanterie (1916-1917), distins în prima și a doua bătălie de la Oituz, decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa III, comandant al Corpului II Armată (1917) și al Corpului IV Armată (1917-1918), distins cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa II, alături de generalii Constantin Prezan, Alexandru Averescu și Gheorghe Mărdărescu, pentru modul cum a condus Armata 1 în bătălia de la Mărășești, în vara anului 1917.

¹⁷ Baionetă.

¹⁸ De fapt: Mausoleul.

Am fost și în Dobrogea. Am făcut trei luni de zile tranșee. Și când s-a sunat mobilizarea noi eram acolo. Și ne-am rugat la Dumnezeu, am făcut cruce să ne ajute Dumnezeu, să mă iert cu părinții acasă. Și m-a ajutat Dumnezeu, am scăpat și de-acolo. Noi ne-așteptam să vie inamicul de-aici. Și așa am avut un general, Aslan¹⁹, care ne-a dat masa, am făcut armele piramide, am făcut trei pași înapoi. Și când să scoatem pâinea și ce-am avut noi provizii în sac, ne-am trezit cu cavaleria în spatele nostru. S-a dus locotenentul nostru, comandantul de companie, să dea mâna cu ai lor. Și i-a dat cu dreapta, cu sabia, a tăiet gâtul locotenentului jos. Și atunci, când a chicat capul locotenentului jos, eu, cu unul din Matca, am plecat în fugă și-am intrat cam cum îi de-aici pân' la 100 de metri. Era acolo niște tufari, un fel de pădure. Ne-am ascuns în pădurea aceea și ne-am uitat cu ochii cum țipau ai noștri, cum îi tăiau cu bainețele, cum băgau sulیțele printr-înșii. Și zbierau cum țipă mieii, când înțarci de la oi. A fost luptă mare! Și dintr-o companie de 800 de oameni, numai doi inși, atâta am scăpat. Și-aceia doi am venit de acolo, am venit acasă.

Și aceia doi, uite cum ne-a dus pe noi acolo. Ne-a închis în vagoane, ne-a dus acolo cum duci mâța legată-n sac s-o duci în pădure să nu mai meargă înapoi, acasă. Și ne-a debarcat a doua zi la Medgidia, în Dobrogea. Acolo, când ne-am trezit noi, răsărea soarele de-aici. Nu știam unde suntem... O mlaștină mare, numai gârle pe acolo, apărie multă. Ne-a luat de acolo, ne-a dus la Bazargic²⁰. Acolo, la Bazargic, am făcut tranșee. Din tranșee, la două luni de zile s-a sunat mobilizarea, la Sântămăria Mare. A sunat mobilizarea...

Băieți, cu toții la dreapta, în apa Trotușului...

Text cules din comuna Hălăucești, județul Iași²¹

Ne-o băgat pe front la Trotuș... Acolo, când ne-o luat în primire gloanțele de la germani era Trotușul aproape... „Băieți, cu toții la dreapta, în apa Trotușului!” Dar nu era adâncă apa, dar dacă pe soldați i-o luat pe toți la vale, i-o dus! Comandantul, căpitanul nostru

¹⁹ Mihail Ceaur-Aslan (1857-1936), general al Armatei Române, comandant al Armatei 3 (14/27 august – 25 august/7 septembrie 1916), demis pentru modul defectuos în care a condus acțiunile militare soldate cu căderea Turtucaiei.

²⁰ Reședința județului Caliacra, în perioada interbelică; astăzi, Dobrici, centrul administrativ al regiunii omonime, în Bulgaria.

²¹ Fonoteca AFVA, banda 257, inf. Iancu Mazilu – 92 de ani, Hălăucești, județul Iași, înreg. Ioan Olaru, 1 ianuarie 1979.

Ștefănescu, era destul de deștept, dar s-o fâstâcit și el. S-o turnat în apă din cauza gloanțelor, ca să mai scape ceva lume. De unde! Când i-o dat în apa Trotușului, de-ar fi fost împușcat, de-ar fi fost neîmpușcat, tot îl ducea apa. Apa Trotușului îi iute. Și eu, mi-o venit în minte cum ne-o învățat la instrucție: stăi unde te găsești, când vezi că te ia în primire gloanțele. Ș-am stat în dosul la un bolohan, la un pietroi așa ca un blidar, pân' ce-o încetat focurile, pân' ce-o întunecat.

Pe urmă, era satul aproape, m-am luat și m-am târât pe brânci în satul Cornățal²², la gară la Cornățal, și acolo ne-am întâlnit cu compania. „Măi, da' unde-s ceialanți? Da' unde-s ceialanți, măi? Dom' căpitan Ștefănescu o zis comanda la dreapta: Băieți, turnați-vă în apă, ca să scăpăm din focurile gloanțelor! Ne-am băgat în apă. Eu, nu m-am băgat în apă, cine s-o băgat în apă n-o mai venit!” A doua zi, a treia zi, o făcut apelul: „Măi, dar lipsesc 200-300... Cum toți ne-am dat la dreapta, în apă, eu am stat în dosul la un bolohan, unde era cam mizerios. Se dusese soldații afară, am stat acolo, în putoare, pân' o înnoptat ș-am scăpat!”

A doua zi, am venit în sat, s-o făcut apelul într-un sat, în Cornățal, dintr-o companie o lipsit vreo 260 de oameni. Numai câțiva o mai venit dintr-o companie de 300. S-o venit vreo 60 de soldați, pe ceilanți i-o luat apa Trotușului, i-o dus la vale... spre Mărășești, unde merge apa Trotușului. Eu am rămas și iaca sunt și azi, m-o ajutat Dumnezeu de m-o păzit de lup, de focul inamicului, am scăpat până azi, am venit pân' la 92 de ani.

... La război nu se cântă, la război nu se cântă că te descopereai. Căutai o bucațică de pâine prin pădure, pe unde găsăi zvârlită, afumată sau făcută brumărie, dată în stricat. O mâncai ca cum ai mânca un biscuite, ca cum mânânci prăjiturile acum. Eu am mâncat prin pădure mult macriș, la Cornățal, sus pe deal, la satul Mărăști, sau Verdea, sau Răcoasa²³, sau Varnița. Pe acolo eu știu multe sate, am umblat... Eu, acolo am fost cu războiul, am stat doi ani în munții Vrancei și am mâncat mult din pădurile Vrancei, am mâncat macriș, am trăit mai mult de trei luni cu macriș. Mai găseam câte o bucată de pâine, mâncam, era greu ... Mult am umblat...

²² Cornățel, comuna Urechești, județul Bacău.

²³ Mărăști, Verdea, Varnița – sate în comuna Răcoasa, județul Vrancea.

*La Sântămăria Mare***Text cules din comuna Ivești, județul Vaslui²⁴**

Foaie verde, trei migdale,	De vrei, maică, să mă cați
La Sântămăria Mare	Între poștă[?] și Galați.
Vine ordin de chemare	C-acolo-s cantonomat
Ca să plec în concentrare.	Șapte grupe de soldați
Pleacă unu', pleacă doi,	Regimentu' Dorobanți.
Poate c-om veni 'napoi	Facem cazămate nouă
Pleacă trei, pleacă și patru,	Pentru patruzeci și nouă,
Pân' ce concentrează satu'.	Cazămate betonate
Și rămân toți reformații	Pentru patruzeci și șapte.
Cotingenții, desconcentrații.	Alelei, tineri flăcăi,
Să-nvârtească horile	Cum v-adună de prin văi
Toate sărbătorile,	Și vă bagă prin odăi
Cu toate nevestele	Și vă tunde ca pe oi.
Cu toate fetițele.	Părul meu cel gălbior
Alelei, tranșăi, tranșăi,	La frizer stă sub picior.
De opt luni lucrez la voi,	Să vii, maică, să mi-l strângi,
De opt luni și jumătate,	Să-l legi într-o cârpă neagră
De când port ranița-n spate,	Să-l dai pe apă să meargă.
Cu cinci curele închingate	De-i videa că mai plutește
Două-n piept și trei în spate,	Să mai tragi, maică, nădejde,
Două-n piept și-n subțiori	Iar de-a fi s-a scufunda
Când m-aplec mă ia cu dor.	Să-ți iei, maică, grija mea.

*În vie la Negrupunte***Text cules din satul Suhuleț, comuna Tansa, județul Iași²⁵**

Foaie verde, bob de linte,	Unde-a muțit și uncurii,
În vie la Negrupunte,	Unde-a călcat strugurii
Unde-a fost luptele crunte	Și-o rămas bobیțele.

²⁴ Fonoteca AFVA, banda 180, inf. Dumitra Vișan – 49 de ani, Ivești, județul Vaslui, înreg. Ioana Dragomir, iulie 1974.

²⁵ Idem, banda 255, inf. Gheorghe Iurașcu – 69 de ani, Suhuleț – Tansa, județul Iași, înreg. Vasile Adăscăliței, 3 decembrie 1978.

Și iar verde, trei migdale,
 De la Mărășești la vale
 Trece șiruri de cucoară
 Și nu-s șiruri de cucoară
 Ci șiruri de aeroplane
 Aeroplane nemțești
 Ce trecea la Mărășești
 Nu trecea ca să ne vadă
 Ci trecea ca să ne piardă.
 Când încep a bombârda
 Populația fugea
 Copilașii toți strigă:
 Da-o-ar Dumnezeu să moară
 Cine-a zis război în țară
 Numai tace [Take] Ionescu
 Și cu Ghiță Filipescu.
 Dac-ar fi să mor, să mor,
 După Paști, în sărbători
 Când îi câmpul plin de flori
 Să mă-ngroape unde-o zice

La umbra mărului dulce
 Și să-mi pui la cap o cruce
 Din bulbul mărului dulce,
 Dar pe cruce ce scria
 Regiment, compania,
 Gradul și familia.
 Și iar verde de-a lipan
 Omul ar trăi mulți ani
 Dacă moartea ar vrea bani
 Dar moartea nu vrea nimic
 Decât suflet de voinic.
 Nu te bucura bogate
 Că ai bani, că ai de toate,
 Că ar veni moartea într-o noapte
 Și le-ai lăsa pe toate.
 Bucură-te, cimitire,
 Că-ți mai vine-un trandafir
 Și nu vine să-nflorească,
 Ci vine să putrezească.

La Mărășești, tătucul meu

**Text cules în satul Isaiia, comuna Răducăneni,
județul Iași²⁶**

Copil micuț, cu ochi cumiști,
 Copil orfan, fără' de părinți,
 De ce tot plângi și spui oricui

Că ești copilul nimănuui?
 Al nimănuui pe-acest pământ,
 Ai mei părinți sunt în mormânt!

²⁶ Idem, banda 289, inf. Zamfira Huhurez – 70 de ani, Isaiia – Răducăneni, județul Iași, înreg. Teodor și Floarea Moraru, 6 iulie 1980; altă variantă: banda 58, inf. Maria Gogescu – 51 de ani, Cârțiabași – Bogdănița, județul Vaslui, înreg. Silvia Chiper, 4 aprilie 1975: „La Mărășești, tătucul meu,/ Cu arma-n mâni, el ca un leu/ Lupta mereu, crunt se zdrobea/ Și-n orice atac se avânta./ Când un obuz de l-a lovit/ Ca un erou el a murit./ Lăsând în urmă pe ai lui/ Iară pe mine nimănuui...”

Înregistrările cântecelor de război menționate mai sus se regăsesc și pe compact-discurile Fonotecii Arhivei de Folclor „Vasile Adăscăliței”, apărute în anii 2018-2019 și 2021, respectiv volumele 1, 2, 3 și 6.

La Mărășești, tăticul meu,
Muri luptând ca și un leu!
El a luptat, a fost rănit,
Și-n scurt timp a și murit.
Sărmana mamă când a auzit

De plânsete s-a îmbolnăvit,
Sărmana după două luni
Muri în casa cu nebuni.
Și de-atunci tot plâng și spui oricui
Căci sunt copilul nimănu.

Lupte ca la Mărășești (plugușor)

**Text cules în satul Cârniceni, comuna Țigănași,
județul Iași²⁷**

Sculați, sculați, boieri mari,
Și vă lipiți de perdele
Și asculați vorbele mele.
Nu-s vorbe de poveste
Ci-s vorbe ostășești,
Căci de câte ori veneam
Tot la masă vă găseam
C-un pahar de vin pe masă,
Pe doaga paharului
Scrisă raza soarelui.
Foaie verde minte rece
Timpul de oștire-mi trece,
Și-mi trece și-a mea viață
Cu amar și grea speranță.
Ne culcam seara plângând
Și ne sculam suspinând,
Când să scap și eu de foc
Nici atuncea n-am noroc.

Maică de ți-i dor mereu
Uită-te la lună bine,
De-i vedea-o luminoasă
Să știi că mă-ntorc acasă,
De-i vedea-o că-nnegrește
Mamă să nu tragi nădejde.
Lupte ca la Mărășești
N-ai văzut de când trăiești,
Obuzele veneau ca vântul
De se clătina pământul.
Cât pe coate, cât pe spate,
Până-n sârmele-ncurcate,
Iară sârmele aveau colți
De mâncau soldații toți.
Gloanțele veneau ca ploaia
Ostașii cădeau cu droaia.
La anul și la mulți ani!

²⁷ Idem, banda 53, inf. Elena Butnaru – 10 ani, Cârniceni – Țigănași, județul Iași, înreg. Mircea Fotea, A. Gherasim, T. Ionescu, Gh. Luncă, I. Puflea, 1 noiembrie 1973.

ILUSTRĂȚII*

Casa sau „castelul” Negropontes de la Mărășești, în 1917 și 1918

* Fotografii din Arhiva Mihai Dim. Sturdza.